

Особливості дітей першого року життя

Від народження і до одного року – дуже особливий час у розвитку дитини. Якщо порівнювати темп розвитку дитини першого року з іншими періодами, ми побачимо, що більше ніколи не буде таких інтенсивних змін. Наприклад, якщо аналізувати фізичний розвиток дитини, маса її тіла до півроку подвоюється, а на кінець року – потроюється; зріст збільшується на 25 см. На першому році життя дитина оволодіває усіма основними рухами (повзання, ходьба, біг, стрибки, кидання). У перші місяці життя рухи дитини ще хаотичні та некоординовані. На першому році відбувається засвоєння основних умінь у процесі годування – малюк вчиться їсти з ложки, пити з чашки, у цей час у дитини формують звичку до охайності.

Швидко розвивається мозок дитини, тому підвищується працездатність та витривалість нервової системи. Також ми спостерігаємо зміни у характері сну та неспання. З перших місяців швидко розвивається діяльність усіх органів чуття, внаслідок чого дитина стає здатною швидко встановлювати зв'язки із зовнішнім світом. Наприклад, розвивається орієнтовна діяльність, яка є основою розвитку пізнавальної діяльності; починається розвиток вищих психічних процесів – сприйняття, пам'яті, уваги.

На першому році життя виникають та ускладнюються емоції. Важливо, щоб вони були позитивними, оскільки це в подальшому буде впливати на загальний розвиток дитини. Весела дитина багато рухається, лепече, гулить, агукає. У цей час формуються як позитивні, так і негативні звички. Так, завдяки правильному вихованню, з перших місяців життя, малюка можна привчити прокидатися і засинати у один і той саме час без сторонніх впливів, їсти з апетитом, грати як з дорослими, так і самостійно.

У цьому віці формуються основні дії з предметами, що має вирішальне значення для розвитку сенсорики і активної діяльності малюка. Маніпулюючи предметом або іграшкою, дитина пізнає їх властивості – форму, матеріал, колір, вагу та інші. Ця діяльність займає увесь період неспання, що забезпечує дитині активність та спокій. Уже на першому році життя у малюка можна спостерігати перші прояви самостійності, наполегливість у досягненні мети, інтерес, вибіркоче ставлення до оточуючих людей та речей.

Перший рік життя відзначається проходженням підготовчих етапів розвитку мовлення. Так, голосові реакції починають розвиватися з перших місяців життя, а на кінець року малюк, як правило, промовляє біля десяти спрощених слів. У другому півріччі першого року життя формується здатність наслідувати звукам і словам, розвивається вміння розуміти мову оточуючих.

Через стрімкий темп розвитку дитини, перший рік життя розподіляють на різні вікові періоди:

- від народження до 2,5-3 місяців, в якому виокремлюють період новонародженості (до 3-5 тижнів);
- з 2,5-3 місяців до 5-6 місяців;
- з 5-6 місяців до 9-10 місяців;
- з 9-10 місяців до 1 року.

У зв'язку з таким розподілом, кожний віковий період має свої завдання та особливості виховання. Також у кожному з цих періодів виділяють найбільш суттєві для загального розвитку дитини уміння, які вчені називають "провідними лініями розвитку". Ці уміння визначають розвиток та поведінку малюка у даному періоді, мають вирішальне значення для подальшого розвитку, саме на них спрямовується увага під час виховання дитини. Детальніше дивіться інформацію про кожен із вікових періодів першого року життя.

Перший рік життя займає особливе місце у розвитку дитини: під впливом активних дій дорослих і взаємодії дитини з оточуючим середовищем відбуваються значні його зрушення. Так, дитина засвоює уміння під час процесу годування, вона вчиться їсти з ложки, пити з чашки, у неї починають виховувати охайність.

Протягом першого року життя формуються як позитивні, так і негативні звички. Так, за умови правильної організації виховання з перших місяців життя можна привчити дитину у визначений час швидко засинати без гойдання та інших додаткових впливів, їсти з апетитом, грати не тільки з участю дорослого, але й без нього.

У перші місяці життя спілкування з оточуючими дорослими стає потребою та основним видом діяльності дитини. Тому дорослі повинні не тільки своєчасно і правильно задовольняти органічні потреби дитини (своєчасно годувати, вкласти спати, гуляти тощо), а й створювати умови для неспання, спеціально займатися з метою формування у діток нових умінь. Прояв потреби у спілкуванні вважають найголовнішою особливістю цього вікового періоду. Ця потреба спонукає дитину активно шукати контакти з оточуючими. У спілкуванні, яке організовує дорослий, дитина на емоційно-чуттєвій основі вперше відчуває задоволення, радість. Так формуються початки морального та естетичного виховання найменших дітлахів. Ніжність, ласка, прояв уваги та любові, ласкаве промовляння та доторкання – сенсорно збагачують дитину, відіграють особливу роль у розвитку її емоційності, сприйнятливості, співчутливості. Тому дорослі повинні не тільки розмовляти з малюком, але й співати пісеньки, читати потішки, які емоційно збагачують дитину, спонукають перші почуття.

Після півроку характер спілкування дорослого з дитиною повинен перейти від емоційного до емоційно-ділового, при якому дорослий спонукає дитину до спільних дій. Батьки та інші дорослі, розвиваючи зорове та слухове сприймання, виховують інтерес дитини до оточуючого: дорослих, дітей, тварин, іграшок, предметів, виховують емоційно-позитивне ставлення до них.

Культурно-гігієнічні навички

Умивання, купання

Ці процедури виконують з дитиною щоденно. Важливо з самого початку сформуванню у дитини позитивне ставлення до умивання та купання, підтримуючи немовля відповідним емоційним тоном. Так поступово у дитини сформується звичка до чистоти, потреба бути чистим та охайним. З 8-9 місяців дитину слід вчити протягувати ручки до струменя води з крану.

Годування

Виховують позитивне ставлення дитини до годування, підтримують активність дитини під час годування: брати пляшечку двома руками, підносити до рота, притримувати під час їжі. З півроку дитину можна розпочинати привчати їсти з ложки, пити з чашки. Малюка привчають до охайності, своєчасно замінюючи брудний одяг на чистий, слідкуючи за чистотою обличчя. З 5-6 місяців привчати пити з чашки, яку тримає дорослий, з 7 місяців давати дитині під час їжі скоринку хліба. З 7-8 місяців у дитини формують бажання мити руки перед їжею. З 9-10 місяців вчити пити з чашки самостійно притримуючи її руками, відкушувати та жувати хліб. Постійно турбуються про виховання у дитини звички бути охайною, з'їдати усю їжу.

Одягання

Формуючи навички одягання, привчати дитину до охайності і чистоти одягу, своєчасно замінювати брудний чи мокрий одяг. З 8-9 місяців слід привчати дитину брати активну участь у одяганні і роздяганні (давати руку, піднімати і утримувати ногу тощо).

Пробудження

Пробудження повинно супроводжуватись позитивними емоціями, радістю від «нової зустрічі» з дитиною, малюків привчають пробуджуватись і вставати, виконувати не складні вправи «гімнастики пробудження» (потягуватись, піднімати ніжки, «будити» ручки та пальчики тощо).

Вкладання на сон

Діти повинні швидко засинати і спати спокійно. Слід привчати малюків засинати без додаткових впливів, в один і той самий час, орієнтуючись на відповідні режими дитини першого року життя.

Культура діяльності

Перші ігрові навички. На початковому етапі формування культури діяльності слід сприяти створенню радісного настрою, проявам сміху, вокалізацій, активних рухів малят. З 7-8 місяців треба сприяти різноманітності і варіативності дій дитини з іграшками, а також вчити діяти з предметами, відповідно до їх властивостей, привчати дитину виконувати зрозумілі їй прохання дорослого.

Дитина робить перші спроби ходити. Повсякденно спілкуючись, необхідно спонукати дитину до ходіння, підбадьорюючи її відповідним тоном, привчати не поспішати, бути уважним під час ходьби. Щоб дитина швидше оволоділа навичкою ходіння, їй необхідні предмети, за які вона буде утримуватися (гірка, колода, ящик для залізання, стільчик), іграшки (возики, іграшки для штовхання перед собою, різноманітні машини тощо).

Знайомство з речами та іграшками

У дітей цього віку необхідно розвивати зорове та слухове зосередження на предметах: збагачувати дітей різноманітними зоровими та слуховими враженнями, звертаючи увагу на різні за формою, кольором, фактурі, звучанням предмети.

Також слід стимулювати дитину активно цікавитись навколишнім, проявляти рухову активність і наполегливість. Близько 9-10 місяців час починати формувати у дитини дії, спрямовані на досягнення результату (вкладати один предмет в інший, відкривати і закривати кришку коробки, складати пірамідку, ставити один кубик на інший тощо). Також починаємо вчити малюка виконувати дії з ляльками, знайомити з назвами окремих предметів, іграшок, тварин, зображеннями на картинках.

Культура спілкування

З оточуючими. Використовуючи повсякденні ситуації необхідно вчити дитину відрізняти близьких та незнайомих людей, виражати позитивні емоції під час спілкування з мамою, батьком. Важливо навчити дитину розумінню мови дорослого, його вимог, спонукати за словом дорослого виконувати певні дії. Привчати до виконання елементарних правил поведінки, орієнтуючись на слова «можна» і «неможна», «добре» і «погано», які вимовляються відповідним тоном. У дитини слід виховувати доброзичливе ставлення до однолітків, уміння не заважати один одному, не сваритися через іграшки.

Загальні правила виховання культури поведінки

1. У організації життя дитини першого року життя головна роль відводиться дорослому. Тільки за допомогою правильно підібраних та доцільних прийомів можливо сформувати організовану поведінку дитини, сформувати у неї певні уміння, виховати культурно-гігієнічні навички тощо.
2. Основним прийомом виховання дитини першого року життя є доброзичливе спонукання, спрямовуюча вказівка, а не осудження чи покарання. Слід постійно хвалити дитину, заохочувати її дії, показувати позитивний настрій дорослого, переконання в успіху дитини.
3. Слід відповідно реагувати на пустощі дітей, неправильне користування предметами. Для дітей першого року життя можна користуватися прийомом переключення уваги, відволікання, або прямої вказівки, як слід поводитися. Спочатку слід запропонувати дитині зробити так, як слід, у разі невдачі твердо заборонити небажані дії.
4. Вимоги до дитини повинні бути бажаними та привабливими для неї. Наприклад, якщо дитина не хоче йти спати: «Покажи татові, як ти умієш роздягатися і тихенько засинати...».
5. Для закріплення навичок і різноманітних правил поведінки бажано, щоб встановленого порядку дотримувалися усі, хто займається вихованням дитини. Необхідно слідкувати за щоденним дотриманням встановленого правила, проявляючи єдність вимог до дитини з боку дорослих.
6. Чим раніше ви почнете формувати у дитини навички культури поведінки, тим легше буде їх закріплювати у дитини.
7. Для того, щоб виховання дитини було ефективним, слід бути люблячим, терплячим, доброзичливим, своєчасно задовольняти основні дитячі потреби, а також зуміти знайти «спільну мову» з дитиною.